

DOI: 10.34015/2523-4552.2022.4.02

УДК: 343.98

Бараш Л. Є.,

аспірант Національного наукового
центру «Інститут судових експертиз

ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»

ORCID: 0009-0005-1762-3727

АНАЛІЗ ЕЛЕМЕНТІВ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТ. 200 КК УКРАЇНИ

У статті наведено основні положення криміналістичної характеристики незаконних дій з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, електронними грошима (ст. 200 КК України). Автором визначено типові ознаки та запропоновано криміналістичну класифікацію таких елементів криміналістичної характеристики як предмет, спосіб і сліди цього виду злочину, особа правопорушника.

Ключові слова: фінансове шахрайство, підробка документів, використання підроблених документів, способи підробки платіжних засобів, підробка платіжних карток.

Постановка проблеми. Протидія економічній злочинності є вельми актуальним напрямом роботи органів правопорядку. У технологіях злочинної діяльності у сфері економіки зловмисники активно застосовують незаконні дії з документами переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, електронними грошима, обладнанням для їх виготовлення, відповідальність за які передбачена ст. 200 КК України [1]. Цей вид злочину є досить поширеним. Наприклад, у 2022 році було обліковано 1577 кримінальних провадження відповідної категорії. Разом з цим аналіз слідчої та судової практики показує, що слідчі та прокурори відчувають певні труднощі під час досудового розслідування даного виду злочину, особливо, коли

його предметом виступають банківські документи в електронній формі, платіжні картки й електронні гроші. Вказані обставини вимагають періодичного оновлення методико-криміналістичних рекомендацій, однією з найбільш значущих засад для формування яких є криміналістична характеристика злочинів. У зв'язку з цим розроблення такої характеристики є важливим науковим завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та прикладні основи формування криміналістичної характеристики злочинів досліджували О.Н. Колесніченко, В.О. Коновалова, В.А. Журавель, Є.Д. Лук'яничков, В.В. Тіщенко, В.Ю. Шепітько, Б.В. Щур та інші вітчизняні науковці. Суттєву увагу було приділено розробленню наукових підходів щодо

змісту та значення криміналістичної характеристики економічних злочинів, зокрема у працях В.П. Бахіна, А.Ф. Волобуєва, В.П. Корж, В.В. Лисенка, Г.А. Матусовського, Р.Л. Степанюка та інших авторів. Стосовно криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних із піддробкою та використанням піддроблених платіжних засобів, окремі аспекти розглядали А.І. Анапольска, І.М. Осика, І.І. Попович, А.В. Реуцький, С.Й. Гонгало, Н.В. Копча, В.О. Фінагєєв та інші науковці, формуючи рекомендації з розслідування різних видів і груп кримінальних правопорушень. Разом з цим криміналістична характеристика окремого виду злочинів, передбачених ст. 200 КК України, до цього часу залишається не розробленою, як і відповідна окрема криміналістична методика.

Постановка завдання. Метою даної статті є визначення типових криміналістично значущих ознак злочину, передбаченого ст. 200 КК України «Незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, електронними грошима, обладнанням для їх виготовлення» [1], які варто включити до його криміналістичної характеристики як інформаційної моделі, що слугує вирішенню низки наукових і практичних завдань з формування та реалізації відповідної методики розслідування. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити завдання щодо виокремлення типових ознак предмета посягання, способів підготовки, вчинення та приховування злочину, слідової картини й особи правопорушника.

Виклад основного матеріалу. Серед теоретичних засад кримі-

налістичної методики категорія криміналістичної характеристики злочинів є широко відомою. Починаючи з середини 1970-х років відповідні розділи поступово стали частиною більшості окремих криміналістичних методик. Не зважаючи на жваві дискусії, можна стверджувати, що на цей час під криміналістичною характеристикою злочинів варто розуміти систему (комплекс) елементів, які відображають типові ознаки даної множини кримінальних правопорушень [2, с. 174]. Перелік компонентів криміналістичної характеристики визначається залежно від специфіки складу певного виду кримінального правопорушення та його механізму.

На нашу думку, складовими частинами криміналістичної характеристики злочинів, передбачених ст. 200 КК України, є предмет, спосіб злочину, типові сліди, обстановка вчинення злочину, його зв'язки з іншими кримінальними правопорушеннями й особа правопорушника (злочинця).

Предметом досліджуваного виду злочину можуть виступати: 1) документи на переказ; 2) платіжні картки; 3) інші засоби доступу до банківських рахунків; 4) електронні гроші. Як загальний для позначення цих предметів М.М. Панов запропонував вживати термін «платіжні засоби» [3, с. 46], що видається в цілому доречним. Обладнання для виготовлення платіжних засобів хоча і згадано в назві ст. 200 КК України, але не є предметом цього виду злочину через недоліки формулювання диспозиції.

У широкому розумінні для криміналістики всі різновиди предмета досліджуваного злочину є до-

кументом. У криміналістичному розумінні документ – це складний матеріально-фіксований носій інформації, який містить у собі дані про певні обставини чи події, що відбувалися та мають значення для встановлення істини в досудовому розслідуванні або судовому розгляді справи [4, с. 36]. У криміналістичній класифікації документів найчастіше виокремлюють справжні та підроблені документи, а в контексті підробки документів розподіляють їх за формою носія на паперові, електронні та пластикові (комбіновані) [5, с. 73], що є в цілому доречним, адже способи підробки та використання підроблених документів в основному зумовлені саме формою носія документа – предмета злочину. Проте, на нашу думку, варто дещо уточнити зазначену класифікацію і визначити два види документів – паперові й електронні. Їх фізичними носіями можуть бути паперові бланки, пластикові картки, електронні пристрої тощо.

Крім форми носія, вагомою підставою для криміналістичної класифікації документів як предметів злочину, передбаченого ст. 200 КК України, також є їх цільове призначення. Кримінальний закон передбачає відповідальність за незаконні дії лише з чітко визначеним колом документів, а отже при формуванні видової методики розслідування необхідно чітко визначати вагомі ознаки саме відповідних типів документів. Враховуючи це вважаємо доцільним запропонувати наступну криміналістичну класифікацію документів, які можуть бути предметом злочину, передбаченого ст. 200 КК України: 1) за призначенням: платіжні інструменти (документи на переказ і платіжні карт-

ки), електронні гроші; 2) за формою: паперові й електронні.

Ключовим елементом криміналістичної характеристики є спосіб злочину. Для криміналістів «спосіб злочину – це комплекс об'єктивно

й суб'єктивно детермінованих дій (або бездіяльності), який може включати підготовку, вчинення і приховування злочину, які сприяють досягненню суспільно небезпечних наслідків злочину» [6, с. 162].

У диспозиції ст. 200 КК України прямо перераховано основні способи незаконних дій, в яких може виражатись об'єктивна сторона цього злочину. Вивчення нами матеріалів відповідних кримінальних справ дозволяє констатувати значну кількість різноманітних способів їх учинення. Тому типізація відповідних способів може бути здійснена на основі їх криміналістичної класифікації.

За злочинами, передбаченими ст. 200 КК України, способи підробки стосуються всіх різновидів предмета (документів на переказ, платіжних карток, інших засобів доступу до банківських рахунків та електронних грошей). Способи придбання, зберігання, перевезення, пересилання, використання та збуту стосуються тільки підроблених документів на переказ і платіжних карток. Окремо слід розглядати також способи неправомірного випуску та використання електронних грошей. Таким чином за ознакою предмета посягання варто виокремити наступні групи способів даного виду злочину: 1) підробка паперових або електронних документів на переказ (платіжних інструкцій); 2) підробка платіжних карток; 3) підробка елек-

тронних грошей; 4) придбання, зберігання, перевезення, пересилання з метою збуту підроблених документів на переказ, платіжних карток; 5) використання підроблених документів на переказ, платіжних карток; 6) збут підроблених документів на переказ, платіжних карток; 7) неправомірний випуск електронних грошей; 8) неправомірне використання електронних грошей.

Значущим криміналістичним критерієм, класифікації типових прийомів і операцій у характеристиці способів окремих видів і груп кримінальних правопорушень, є етап злочинної діяльності. До числа таких етапів відносять підготовку, безпосереднє вчинення та приховування протиправного діяння. Відповідно у криміналістиці традиційно виокремлюють способи, які вміщують всі три вищевказані етапи, два у різних поєднаннях або лише один. Для злочину, передбаченого ст. 200 КК України, переважають повноструктурні способи, які об'єднують активні дії, спрямовані на підготовку, безпосереднє вчинення та приховування делікту.

Способи підготовки до підробки платіжних засобів: 1) навчання прийомам і методам підробки та підбір співучасників; 2) підбір технічних засобів, необхідних для виконання підробки, та відповідних матеріалів; 3) одержання доступу до справжніх зразків документів, чужих банківських карток, їх реквізитів (придбання, викрадення, знайдення, крадіжка, виманювання реквізитів тощо); 4) заволодіння чужим мобільним телефоном, перевипуск фінансового номера телефону іншої особи або його заміна в банківських документах. Відповідні способи до-

сить широко висвітлені в криміналістичній літературі, особливо в дослідженнях щодо структури технологій шахрайств у фінансовій сфері, де широко відомі такі способи шахрайств з банківськими картками, як фішинг, вішинг, скіммінг тощо [7, с. 58-59]. З точки зору характеристики способів незаконних дій з платіжними засобами такі дії, як викрадення самої картки, викрадення інформації при її використанні (скіммінг) та виманювання інформації у належного користувача (фішинг, вішинг) є способами підготовки до злочину.

Способи підготовки до використання підроблених платіжних засобів: 1) підроблення документів або придбання підроблених документів; 2) одержання інформації про суб'єктів платіжних операцій, реквізити яких планується використати; 3) маскування зовнішності, підроблення особистих документів; 4) підбір співучасників з числа працівників банків, інших надавачів платіжних послуг, торгівельних установ.

Способи підготовки до інших незаконних дій з платіжними засобами: 1) визначення одного або кількох послідовних різновидів незаконних дій (придбання, зберігання, перевезення, пересилання, збут), які планується вчинити; 2) підшукування джерела одержання предмета злочину; 3) визначення місця вчинення протиправних дій і створення сприятливих умов для їх учинення.

Способи підготовки до незаконних дій з електронними грошима: 1) реєстрація суб'єкта підприємницької діяльності та, за необхідності, орендування приміщення й набір технічного персоналу; 2) відкриття банківського рахунку (ра-

хунків) для здійснення безготівкових операцій; 3) реєстрація в електронних платіжних системах, створення електронних гаманців; 4) створення власної електронної сторінки (веб-сайту) для рекламування платіжних послуг.

Способи безпосереднього вчинення злочину характеризуються різноманітністю і тому потребують систематизації, адже обрання зловмисником певного способу залежить від багатьох обставин. Науковцями ретельно опрацьовані методи виявлення традиційних способів матеріальної підробки документів. Також розроблені методи дослідження новітніх способів підробки документів, у тому числі виготовлених на пластиковій основі [8] та електронних (цифрових) [9-10]. На основі загальних теоретичних засад І.М. Осика упорядкував способи підроблення документів, класифікувавши їх на матеріальні й інтелектуальні способи, а також виокремивши способи підробки паперових, пластикових та електронних документів [11, с. 10-11]. Така класифікація є усталеною в криміналістиці.

За результатами вивчення нами матеріалів кримінальних проваджень за злочинами, передбаченими ст. 200 КК України, маємо змогу виокремити типові способи підроблення платіжних засобів, які на цей час набули поширення в Україні.

Так типовим способом інтелектуальної підробки паперових платіжних доручень, чеків і акредитивів є їх створення від чужого імені (наприклад, від імені псевдокерівників фіктивного підприємства, справжніх клієнтів банку без їх відома і т.п.). Прикладом повної підробки

є складання фіктивних документів, які підтверджують правомірність походження коштів або напрямків їх використання. Часткова підробка найчастіше полягає у внесенні в платіжний документ неправдивих даних щодо уповноваженої особи, підробки її підпису, відбитку печатки, вказування неправдивих цілей переказу грошових коштів тощо.

Інтелектуальна підробка пластикових карток полягає у випуску справжньої картки певної особи без її відома недобросовісними працівниками банку, їх повна підробка здійснюється шляхом незаконного виготовлення дубліката реально імітованої картки, а часткова – внесення змін до справжньої картки. За результатами вивчення слідчої практики маємо підстави стверджувати, що типовим способом інтелектуальної підробки є випуск фальшивих банківських платіжних карток за участі працівників банку, а матеріальна підробка найчастіше здійснюється шляхом нанесення реквізитів справжньої картки на магнітні смуги інших реально емітованих платіжних карток або на чисті пластикові заготовки з використанням спеціальних пристроїв, комп'ютерних засобів і програмного забезпечення. Також поширеним способом підроблення є заміна фінансового номера власника картки на номер зловмисника із використанням банкомату.

Підробка електронних платіжних інструкцій, яка все частіше зустрічається у слідчій практиці, переважно полягає у створенні повністю фіктивних документів для здійснення електронних переказів коштів. При цьому зловмисники користуються заздалегідь одержаним

доступом до сервісів веб-банкінгу фізичної чи юридичної особи або до внутрішньобанківської системи електронних переказів.

Крім способів підробки документів досить поширеними є і способи їх використання, які можуть бути об'єднаними єдиним задумом із підробкою, якщо вчиняються однією особою або організованою групою (злочинною організацією), так і вчиняються іншими особами, котрі придбали підроблені документи спеціально для їх подальшого протиправного використання.

Науковці пропонували варіанти класифікації таких способів [12, с. 65-75]. Ми вважаємо доцільним використати для такої класифікації два головних критерії: 1) предмет і засоби злочину; 2) місце в структурі технологій злочинної діяльності.

За першим критерієм варто виокремити способи незаконних дій з платіжними дорученнями, способи незаконних дій з платіжними картками та способи незаконних дій з електронними грошима.

Способи незаконних дій з платіжними дорученнями переважно використовуються у банківській та підприємницькій сфері недобросовісними працівниками установ, які складають повністю або частково фальсифіковані документи з різних мотивів, а також у технологіях економічної злочинності, коли організовані групи та злочинні організації здійснюють злочинну діяльність, систематично використовуючи розрахунки фіктивними платіжними дорученнями як допоміжними інструментами в незаконному обігу коштів. Найчастіше такі способи полягають у безпосередній передачі

змісту підроблених документів для здійснення розрахункових операцій уповноваженим особам (наприклад, працівникам банківських установ), або внесення самими уповноваженими особами, які є співучасниками злочину, у внутрішній розрахунковий обіг. Така передача реалізується шляхом передавання паперових документів з рук до рук, їх пересилання нарочним, поштою, а для електронних документів – безпосереднім введенням до системи документообігу, користуючись доступом до нього, або передачі легальними каналами електронного зв'язку.

Способи незаконних дій з платіжними картками насамперед є частиною технологій фінансового шахрайства. Таких способів налічується велика кількість. Їх дослідження входить до предмета методик розслідування шахрайств. Стосовно розслідування злочину, передбаченого ст. 200 КК України, суттєвим є лише дослідження прийомів і операцій з безпосереднього використання підроблених платіжних карток без деталізації інших дій, спрямованих на заволодіння чужими коштами. У цьому сенсі, на нашу думку, доцільно виокремити способи незаконного використання платіжних карток: 1) у банкоматах; 2) у платіжних терміналах; 3) у сервісах веб-банкінгу в мобільних телефонах, комп'ютерах та інших цифрових пристроях; 4) при розрахунках в Інтернеті.

Типові способи незаконного використання електронних грошей полягають в наданні фізичним та юридичним особам фінансових послуг без встановленого законом дозволу шляхом проведення різноманітних платіжних операцій. Прак-

тиці правоохоронних органів відомо чимало прикладів протиправного надання послуг з купівлі/продажу електронних грошей з подальшою їх конвертацією в готівку або переведенням на безготівкові рахунки в офіційних валютах, протиправного надання послуг з обміну валют з використанням платіжних систем і електронних грошей.

Способи інших незаконних дій з платіжними засобами (їх придбання, зберігання, перевезення, пересилання, збут) варто поділити на безпосередні, опосередковані та комбіновані.

Що стосується етапу приховування злочину, передбаченого ст. 200 КК України, за результатами проведеного нами аналізу слідчої та судової практики варто визначити наступні типові способи: 1) використання дистанційних і анонімних способів обміну інформацією між співучасниками; 2) обрання темного часу доби та прийомів маскуванню зовнішності при здійсненні операцій у банкоматах; 3) використання анонімайзерів, чужих цифрових пристроїв та локальних точок (мереж) доступу до Інтернету, одноразових номерів телефону тощо; 4) використання підроблених документів, що посвідчують особу; 5) обладнання схованок для зберігання і транспортування підроблених платіжних карток; 6) обладнання таємних місць, де здійснюється підробка документів з використанням технічних засобів (неофіційно орендованих квартир, дач, гаражів і т.п.); 7) налагодження транскордонних зв'язків і використання платіжних карток іноземних банків в Україні та ін.

Аналіз судової практики у справах про злочини передбачені

ст. 200 КК України, дозволяє констатувати, що в більшості випадків вони вчинялись у сукупності з іншими кримінальними правопорушеннями. У зв'язку з цим маємо змогу визначити наступні типові технології злочинної діяльності, для яких характерно використання незаконних дій з платіжними засобами та електронними грошима як допоміжних злочинів: 1) шахрайства з платіжними картками; 2) шахрайства у сфері підприємницької діяльності та у кіберсфері; 3) розкрадання коштів працівниками банків; 4) розкрадання коштів службовими особами бюджетних установ; 5) ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів); 6) легалізація (відмивання) коштів, одержаних злочинним шляхом; 7) шахрайства з фінансовими ресурсами та інші зловживання з кредитами у банківській сфері (зокрема, маніпуляції банківських працівників задля штучного покращення показників кредитування).

Сліди злочину завжди були в центрі уваги криміналістів, адже процес розслідування майже завжди являє собою пізнання минулої події шляхом ретельного пошуку й дослідження слідів, які залишились внаслідок розвитку цієї події. У широкому сенсі сліди являють собою будь-які зміни, які стали наслідком події, що розслідується. Їх прийнято поділяти на ідеальні та матеріальні. Ідеальні сліди (сліди пам'яті) – це «відбитки» дійсності в пам'яті людини [13, с. 290], а матеріальні сліди являють собою будь-які зміни в матеріальному середовищі, пов'язані з вчиненням злочином і є його наслідком та найчастіше сконцентровані на місці події [14, с. 178]. Крім того все

частіше суб'єктам криміналістичної діяльності доводиться досліджувати новий різновид слідів, які називають інформаційними, або ж віртуальними [15, с. 52]. У криміналістичній характеристиці незаконних дій з платіжними засобами (ст. 200 КК України) вагомими є всі три вищевказані групи слідів. Зокрема це: 1) відображення у пам'яті потерпілих, очевидців злочину та самих підозрюваних (ідеальні сліди); 2) сліди-відображення на предметі злочину та на місці події (матеріальні сліди); 3) сліди у вигляді комп'ютерних даних на цифрових носіях (електронні сліди).

Щодо криміналістичної характеристики особи правопорушника підкреслимо, що незаконні дії з платіжними засобами з точки зору кримінально-правової оцінки діяння може вчинити будь-який суб'єкт, який має загальні кримінально-правові ознаки (вік та осудність). Проте в багатьох випадках, щоби бути спроможним до вчинення певних дій (підробки документів, використання електронних грошей і т.п.) йому також необхідно мати певні знання та навички, якими володіють не всі люди. Через це, говорячи про особу злочинця щодо підробки та використання підроблених платіжних карток, варто особливо підкреслювати категорію професійних злочинців (учасників організованих груп, злочинних організацій), які спеціалізуються на вчиненні цього виду діяльності, а також правопорушників, які в силу своєї професійної (службової) діяльності мають доступ до виконання платіжних операцій, необхідні для цього знання і навички. Відповідно криміналістична класифікація правопоруш-

ників передбачає їх розподіл залежно від кваліфікації та ролі у злочинній діяльності на банківських працівників, осіб, які займаються виманюванням реквізитів правжніх карток, осіб, які підробляють платіжні картки, підприємців, які незаконно використовують в своїй діяльності електронні гроші, осіб, які займаються транспортуванням і збутом підроблених карток, тощо. Загалом для особи правопорушника характерним є середній вік, українське громадянство, вища освіта, відсутність офіційного працевлаштування, відчутна кількість жінок і осіб, які раніше вже притягались до кримінальної відповідальності.

Висновки. Криміналістична характеристика злочинів, передбачених ст. 200 КК України, є інформаційною моделлю, яка вміщує типові відомості про предмет, спосіб, типові сліди, обстановку вчинення злочину, його зв'язки з іншими кримінальними правопорушеннями й особу правопорушника. Кожному з цих елементів притаманні специфічні риси.

Предметом досліджуваного злочину можуть виступати документи на переказ, платіжні картки, інші засоби доступу до банківських рахунків та електронні гроші. В криміналістичному сенсі всі ці предмети є документами, які за формою варто розподілити на паперові й електронні, а за призначенням на платіжні інструменти (документи на переказ і платіжні картки) та електронні гроші.

Типізація способів незаконних дій з платіжними інструментами та електронними грошима може бути здійснена на основі їх криміналістичної класифікації залежно від визначеного в диспозиції ст. 200 КК виду діяння, етапу злочинної діяльності

(підготовка, вчинення та приховування) і предмету злочину. Слідчій практиці відомі різноманітні способи підробки платіжних засобів, їх використання, збуту та інших незаконних дій. Найчастіше мають місце способи, пов'язані з підробкою та використанням підроблених платіжних карток, підробленням платіжних інструкцій у веб-банкінгу, незаконним використанням в господарській діяльності електронних грошей та підробленням платіжних документів працівниками банків.

До слідової картини аналізованого виду злочинів входять матеріальні, електронні (цифрові) та ідеальні сліди. Для особи правопорушника характерним є середній вік, вища освіта, українське громадянство, наявність професійних знань і навичок або доступ до внутрішньобанківських систем в силу професійного становища, відчутна частка осіб, які раніше притягались до кримінальної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Степанюк Р. Л. Проблеми формування криміналістичної характеристики окремих видів і груп злочинів. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2013. № 5. С. 173-180.
3. Панов М. М. Кримінальна відповідальність за незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків : монографія / наук. ред. д-р юрид. наук, проф., акад. АПрН України В. І. Борисов. Х.: Право, 2009. 184 с.
4. Ковальов К. М. Генезис документа як засади криміналістичного документознавства та об'єкта дослідження в технічній експертизі давності документа. *Криміналістичний вісник*. 2021. № 2 (36). С. 31-43. DOI: 10.37025/1992-4437/2021-36-2-31
5. Безсонна Т. Ф., Зубцова Л. С. Проблеми призначення технічної експертизи документів. *Право і безпека*. 2021. № 1 (80). С. 72-77. DOI: 10.32631/rb.2021.1.10
6. Дудніков А. Л. До питання визначення способу злочину у криміналістиці. *THEORY, SCIENCE AND PRACTICE, III SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE 05-08 October, 2020, Tokyo, Japan*. Р. 161-163.
7. Гаращенко Ю. С., Мельников І. М. Банківські картки як предмет шахрайства. *Євроінтеграційні процеси в Україні: вдосконалення законодавства та правозастосування : матеріали науково-теоретичної конференції наукового товариства здобувачів вищої освіти (Київ, 19 квіт. 2018 р.)*. К. : Нац. Акад. внутр. справ, 2018. С. 57-60.
8. Науменко С. М. Стосовно питання щодо підробки ідентифікаційних документів. *Криміналістика і судова експертиза*. 2019. Вип. 64. С. 456-464.
9. Шведова О. В. Комплексне криміналістичне дослідження документів, виконаних за допомогою комп'ютерних технологій : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09. Київ, 2006. 19 с.
10. Линник О. В. Виявлення підробки електронного цифрового підпису для встановлення змін у документі. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2015. № 2. С. 209-211.
11. Осика І. М. Розслідування підроблення документів та їх використання у сфері підприємництва : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09. Харків, 2006. 23 с.

12. Фінагеев В. О. Способи вчинення злочинів, пов'язаних із використанням засобів доступу до банківських рахунків. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 1. С. 63–82.

13. Салтевский М. В. Криминалистика в современном изложении юристов. Х. : ИМП «Рубикон», 1997. 432 с.

14. Мендус С. І. Поняття слідів злочину, їх властивості і криміналістичне значення при розслідування злочинів. Актуальні питання експертно-криміналістичного забезпечення правоохоронної діяльності: збірник матеріалів конференції. Київ : Навчально-науковий інститут №2 Національної академії внутрішніх справ, 2016. С. 178-181.

15. Романенко Т. В. Особливості слідової картини шахрайств, що вчиняються в мережі Інтернет. *Молодий вчений*. 2016. Вип. 1. (2). С. 51-54.

L. Barash, *Postgraduate student of the National Scientific Center "Bokarius Institute of Forensic Expertise"*

ORCID: 0009-0005-1762-3727

Analysis of the elements of the forensic characteristics of crimes provided for in Article 200 of the Criminal Code of Ukraine

The article presents the main provisions of the forensic characteristics of illegal actions with transfer finance documents, payment cards, and other means of access to bank accounts, electronic money (Article 200 of the Criminal Code of Ukraine). The author identifies typical features of the subject, method, traces, and circumstances of committing this crime, the person who committed the offense, and connections with other criminal offenses. It is established that the subject of the investigated crime can be documents for transfer, payment cards, other tools of access to bank accounts, and electronic money. In a forensic sense, all these objects are documents that can be divided by form as paper and electronic, and by purpose as payment instruments (documents for finance transfer and payment cards) and electronic money. The typology of illegal actions with payment instruments and electronic money is based on their forensic classification. It depends on the type of action which is determined in the disposition of Article 200 of the Criminal Code and on the stage of criminal activity, and on the subject of the crime. In practice, the most common methods are related to forgery and use of forged payment cards, forgery of payment instructions in online banking, illegal use of electronic money in business activities, and forgery of payment documents by bank employees. Material, electronic (digital), and ideal traces are included in the forensic picture of the analyzed type of crime. The person who committed the offense is characterized by average age, higher education, Ukrainian citizenship, professional knowledge and skills, or access to internal banking systems due to professional position, a significant proportion of individuals who have been previously brought to criminal responsibility.

Keywords: *financial fraud, forensic characteristics of crimes, document forgery, use of forged documents, methods of forgery of payment instruments, forgery of payment cards.*